

**Παιδαγωγικό Ινστιτούτο
Τμήμα Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης**

Σημείωμα για την Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση

- 1.-Ιστορικό.**
- 2.-Τωρινή κατάσταση.**
- 3.-Προβλήματα.**
- 4.-Προοπτικές.**

**Παράρτημα Α'
Παράρτημα Β'**

Π. Γ. Μιχαηλίδης, Αντιπρόεδρος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αθήνα 29 Αυγούστου 2000

1.-Ιστορικό. Η οργάνωση¹ και λειτουργία² της Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στην Ελλάδα, πριν από τη μεταρρύθμιση του Ν.2640³, χαρακτηριζόταν από μια σύγχυση ανάμεσα στη τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση, στην αρχική τεχνική – επαγγελματική κατάρτιση, στην επανεκπαίδευση και επανακατάρτιση καθώς και στην (άτυπη) κατάρτιση για την απόκτηση τεχνικών – επαγγελματικών δεξιοτήτων. Η σύγχυση αυτή εξακολουθεί σε μεγάλο βαθμό να υπάρχει λειτουργικά και σήμερα, παρά τη θεσμική εισαγωγή της κατάρτισης (αρχικής και συνεχιζόμενης)⁴. Τα πιο βασικά σχολεία τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης ήταν:

- ΤΕΣ - Τεχνικές Επαγγελματικές Σχολές. Αποτελούσαν διαβαθμισμένες σχολές με κατά ISCED⁵ επίπεδο εκπαίδευσης 2c. Οι απόφοιτοι τους, πέρα από μια, υπό όρους, δυνατότητα εγγραφής τους στη β' τάξη των ΤΕΛ δεν είχαν περαιτέρω δυνατότητα εκπαίδευσης⁶. Με τον Ν.2640 μετατράπηκαν σε ΤΕΕ 1ου κύκλου.
- Σχολές Μαθητείας του ΟΑΕΔ, με κατάσταση όπως οι ΤΕΣ, και με συνδυασμό διδασκαλίας στην τάξη και μαθητείας σε επιχειρήσεις. Με τον Ν.2640 μετατράπηκαν σε ΤΕΕ 1ου κύκλου⁷.

¹ Μια εκτεταμένη σύνοψη υπάρχει στα: P. G. Michaelides, 'Vocational Training in Greece: A summary', Iraklio 1996, και G. Goumenakis and P. G. Michaelides^(*), Vocational Training in Greece. Part 2.- Two Case Studies, Iraklio 1997. Πρόκειται να συμπεριληφθούν σε ειδικό τόμο της ΕΕ, στα πλαίσια του έργου Crivet Unemployed-The effectiveness of market oriented training programs for the long term unemployed - a Targeted Socio-Economic Research (TSER) project.

² Σχετικά στοιχεία υπάρχουν στο Π. Γ. Μιχαηλίδης, 'Τα εργαστήρια του Ενιαίου Πολυκλαδικού Λυκείου, Ηράκλειο, Ιούλιος 1994 στα πλαίσια εργασίας για την αξιολόγηση του ΕΠΛ κατενολήν του ΟΕΕΚ.

³ Ν.2640/ΦΕΚ206Α/3-9-98 – 'Δευτεροβάθμια Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση και άλλες διατάξεις'.

⁴ Το βασικό νομοθετικό πλαίσιο για την κατάρτιση (αρχική και συνεχιζόμενη) έχει καθοριστεί με τους νόμους Ν.2009 ΦΕΚ18Α 14-2-92, Ν.2150 ΦΕΚ98Α 16-6-93, το Π.Δ.370 ΦΕΚ210Α 5-12-94, και τις υπουργικές αποφάσεις (ΥΠΕΠ&Θ.) ΥΑ Ζ/3378 ΦΕΚ356Β 17-5-93, και (Υπ.Εργ.) ΥΑ115372 11-11-94, ΥΑ115373 ΦΕΚ854Β 16-11-94, ΥΑ107797 ΦΕΚ306Β 19-4-95, ΥΑ108009 ΦΕΚ308Β 19-4-95, ΥΑ108473 13-5-95, ΥΑ111456 8-7-96, ΥΑ111457 8-7-96.

⁵ Στο σημείωμα αυτό χρησιμοποιώ το ISCED International Standard Classification for Education αναθεώρηση του 1997 της UNESCO (151EX/8 AnnexII). Σε σχέση με την ελληνική πραγματικότητα, η ταξινόμηση αυτή αντιστοιχεί τα επίπεδα 0=καμμία εκπαίδευση, 1=Δημοτικό, 2=Γυμνάσιο, 3=Λύκειο, 4=μεταδευτεροβάθμια μη τριτοβάθμια εκπαίδευση (π.χ. οι περισσότερες ειδικότητες των ΙΕΚ, αν και τα ΙΕΚ είναι τυπικά αδιαβάθμητα), 5=τριτοβάθμια (πανεπιστημιακή και μη, μεταπτυχιακό 1ου επιπέδου) και 6=Διδακτορικό. Για τα επίπεδα 2, 3, 4 προβλέπεται περαιτέρω διάκριση σε a (=γενική με δυνατότητα περαιτέρω εκπαίδευσης όλων των τύπων, b (=τεχνική με δυνατότητα περαιτέρω τεχνικής εκπαίδευσης), c (= τεχνική χωρίς δυνατότητα περαιτέρω εξέλιξης). Για την ΤΕΕ χρησιμοποιείται επίσης και η ταξινόμηση της οδηγίας της ΕΕ του 1984 με τα επίπεδα 1 (π.χ. βοηθός τεχνίτης όπως οι απόφοιτοι από τις ΤΕΣ), 2 (π.χ. τεχνίτης όπως οι απόφοιτοι από τα ΤΕΛ) και 3 (π.χ. ειδικός όπως θα ήταν οι απόφοιτοι από τα μεταδευτεροβάθμια τμήματα των ΙΕΚ, αν ήταν τυπικά διαβαθμισμένα).

⁶ Το απολυτήριο Γυμνασίου που απαιτούσε η εγγραφή στις ΤΕΣ τους έδινε και τη δυνατότητα, να εγγραφούν στην Α' τάξη σε οποιοδήποτε τύπο Λυκείου.

⁷ Είναι οι μόνες που έχουν υποβάλλει προγράμματα σπουδών, τα οποία και έχουν εγκριθεί, μετά από κάποιες υποδείξεις, από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (τμήμα Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης).

- ΤΕΛ – Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια και ΕΠΛ – Ενιαία Πολυκλαδικά Λύκεια (οι κλάδοι). Αποτελούσαν διαβαθμισμένες σχολές με κατά ISCED επίπεδο 3b. Καταργήθηκαν ως τεχνικές σχολές και μετετράπησαν, με τον Ν.2525⁸ σε Ενιαία Λύκεια.
- Διάφορες δημόσιες σχολές, διαβαθμισμένες ή αδιαβάθμητες. Σχεδόν κάθε υπουργείο έχει τουλάχιστον μια τέτοια κατηγορία σχολών⁹, οι οποίες, μετά την ψήφιση του Ν.2640 μπορούν (και θα πρέπει) να μετατραπούν σε ΤΕΕ¹⁰.
- Ιδιωτικές σχολές, κυρίως με τη μορφή των ΤΕΣ ή των ΤΕΛ. Οι σχολές αυτές πρέπει να μετατραπούν και να λειτουργήσουν ως ΤΕΕ. Εκκρεμεί η διαδικασία και οι προϋποθέσεις χορήγησης (νέων) αδειών λειτουργίας, κάτι που θα πρέπει να αντιμετωπιστεί σύντομα.

Ως προς τη λειτουργία της Τεχνικής και Επαγγελματικής κατάρτισης, πριν από τη μεταρρύθμιση του Ν.2640, παρατηρούνται συνοπτικά τα εξής:

- **Ειδικότητες.** Η έλλειψη θεσμοθετημένης (αρχικής) κατάρτισης επέβαλε τη λειτουργία πολλών ειδικοτήτων (πάνω από 200 σε ΤΕΣ, ΤΕΛ και ΕΠΛ αθροιστικά) στα πλαίσια της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης. Οι επικαλύψεις δεν έλλειπαν. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει και σήμερα τη λειτουργία της ΤΕΕ. Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα ήταν η μη σύνδεση μεταξύ του επιπέδου 2 (ΤΕΣ, Σχολές μαθητείας) και του επιπέδου 3 (ΤΕΛ, ΕΠΛ).
- **Προγράμματα σπουδών και βιβλία.** Με ελάχιστες εξαιρέσεις, όταν υπήρχαν, τα προγράμματα σπουδών περιορίζονταν σε απλή παράθεση ενός περιγράμματος ύλης¹¹, σε αρκετές περιπτώσεις επαναλαμβάνονταν τα περιεχόμενα κάποιου βιβλίου. Έλλειπαν τα επιζητούμενα χαρακτηριστικά του επαγγέλματος (προφίλ) όπως και ο σκοπός και επιμέρους στόχοι του μαθήματος. Το περίγραμμα της ύλης στις περισσότερες περιπτώσεις ήταν ξεπερασμένο¹².

⁸Ενιαίο Λύκειο, πρόσβαση των αποφοίτων του στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και άλλες διατάξεις.

⁹Αναφέρονται ενδεικτικά: για το Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας οι ΜΤΕΝΣ - (βοηθοί) νοσοκόμοι, για το Υπουργείο Μεταφορών οι μέσω των εποπτευομένων ΔΕΚΟ (π.χ. ΟΤΕ, ΔΕΗ, κλπ.) σχολές μαθητείας, για το Υπουργείο Δικαιοσύνης οι σχολές (δεσμο)φυλάκων, για το Υπουργείο πολιτισμού τα Ωδεία και οι διάφορες μουσικές σχολές, κλπ.

¹⁰Θα πρέπει τα εποπτεύοντα τις σχολές αυτές Υπουργεία να υποβάλλουν για έγκριση από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο τα νέα προγράμματα σπουδών, προτεινόμενα βιβλία κλπ. Με την εξαίρεση του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και τις σχολές του ΟΑΕΔ (βλέπε σημ.7), η σχετική διαδικασία δεν έχει αρχίσει για κανένα άλλο και οι αντίστοιχες σχολές συνεχίζουν να λειτουργούν με το προηγούμενο καθεστώς, κάτι που πιθανόν να δημιουργήσει προβλήματα στο μέλλον.

¹¹Αυτό αποτελούσε ένα γενικότερο πρόβλημα για το σύνολο της, δευτεροβάθμιας κυρίως, εκπαίδευσης.

¹²Π.χ. για την περίπτωση της Πληροφορικής βλέπε σχετικές παρατηρήσεις στο Π. Γ. Μιχαηλίδης, 'Προβληματισμοί από την εισαγωγή της Πληροφορικής στα σχολεία', ΕΠΥ & ΥπεΠ&Θ, πρακτικά Διεθνούς Συνδιάσκεψης με θέμα "Η Πληροφορική στη Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση", Ευγενίδειο Ίδρυμα Αθήνα 27-28 Νοεμβρίου 1989.

- **Διδακτικό προσωπικό.** Υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση στα προσόντα και τη κατάσταση του διδακτικού προσωπικού. Στην τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση μπορούσαν να προσληφθούν σχεδόν οι πάντες¹³. Από άποψη τυπικών προσόντων υπάρχουν απόφοιτοι ΑΕΙ, απόφοιτοι ΤΕΙ, απόφοιτοι της ΑΣΕΤΕΜ - ΣΕΛΕΤΕ καθώς και απόφοιτοι τεχνικών σχολών (η κατηγορία ΤΕ1) ή και απλοί εμπειροτέχνες (η κατηγορία ΔΕ1), και με σπουδές σε αντικείμενα που καλύπτουν σχεδόν όλο το φάσμα του επιστητού. Οι κατηγορίες ΤΕ1 και ΔΕ1 υπάρχουν ως βοηθοί για την εργαστηριακή άσκηση. Στην πράξη, πολλές φορές, λόγω δεξιοτήτων, ανελάμβαναν ουσιαστικά οι ίδιοι όλη τη διδασκαλία του μαθήματος, κάτι που δημιουργεί τριβές τώρα. Γενικά, δεν υπάρχουν στοιχεία, (πέρα από τα τυπικά προσόντα των σπουδών τους) για τις ικανότητες του διδακτικού προσωπικού και τη διδακτική του επάρκεια¹⁴.
- **Μαθητές.** Αντιμετωπίζονται, γενικά, ως ‘παιδιά ενός κατώτερου θεού’¹⁵. Στα ΤΕΛ (και ΕΠΛ) υπήρχε ανομοιομορφία μαθητικού δυναμικού, άλλοι μαθητές πήγαιναν πράγματι για εκπαίδευση σε επάγγελμα ενώ άλλοι το έβλεπαν σαν παράλληλη διέξοδο προς τη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συνήθως, η πρώτη κατηγορία δεν ενδιαφερόταν για τα μαθήματα γενικής παιδείας¹⁶, η δεύτερη δεν ενδιαφερόταν για τα μαθήματα ειδικότητας με συνέπεια όλα τα μαθήματα να γίνονται σε δύσκολες, γενικά, εκπαιδευτικές συνθήκες. Η κατάσταση ήταν καλύτερη στις ΤΕΣ, όπου όλοι οι μαθητές πηγαίνουν για να αποκτήσουν επαγγελματικά εφόδια, πολλοί για να συνεχίσουν ‘οικογενειακή παράδοση’ στο επάγγελμα¹⁷. Συνήθως δεν ενδιαφέρονταν για μαθήματα γενικής παιδείας, τα οποία άλλωστε και δεν προβλέπονταν, ενώ η προέλευση τους από κοινωνικά στρώματα με χαμηλό εισόδημα δεν βοηθούσε και πολύ στις σπουδές τους ή στην κοινωνική αποδοχή τους ενώ η θεσμοθετημένη δυνατότητα για περαιτέρω συνέχιση σπουδών ήταν ανύπαρκτη.
- **Εξοπλισμός και υποδομή.** Γενικά αποτελεί πρόβλημα, ιδιαίτερα σε τομείς που απαιτείται εξοπλισμός σε μηχανήματα. Σε πολλές περιπτώσεις ο εξοπλισμός, κάποτε ‘βαρύς’ εξοπλισμός, δεν χρησιμοποιείται. Η συντήρηση και οι επισκευές του εξοπλισμού αντιμετωπίζονται κατά περίπτωση χωρίς την ύπαρξη συστηματικής διαδικασίας.

¹³Ένα από τα συνηθέστερα αιτήματα προς το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο ήταν η δημιουργία (χωριστής) επετηρίδας για το διορισμό στην ΤΕΕ των αποφοίτων του XXXXX τμήματος ΑΕΙ ή ΤΕΙ.

¹⁴Η έλλειψη ουσιαστικής αξιολόγησης των διδασκόντων επιτείνει τη κατάσταση αυτή.

¹⁵Η εξαγγελία της Τεχνικής Επαγγελματικής εκπαίδευσης την δεκαετία του 1970 συνοδεύτηκε από το σχόλιο πως έτσι δίνεται μια διέξοδος σε όσους δεν τα καταφέρνουν να συνεχίσουν τις σπουδές τους με συνέπεια το στίγμα του ακαδημαϊκά αποτυχημένου να ακολουθεί ακόμα τους μαθητές της ΤΕΕ.

¹⁶Για τη κατηγορία αυτή, και στα μαθήματα ειδικότητας αν ο δάσκαλος δεν είναι και καλός μάστορας (τεχνίτης) τότε έχει χάσει την εμπιστοσύνη των μαθητών του οπότε ούτε και τα μαθήματα ειδικότητας δεν γίνονται σε ευνοϊκό παιδαγωγικό κλίμα.

¹⁷Ίσως αυτό να εξηγεί τα μεγαλύτερα ποσοστά απασχόλησης και τα μικρότερα ποσοστά ετεροαπασχόλησης των αποφοίτων των ΤΕΣ σε σχέση με τους αποφοίτους των άλλων τεχνικών – επαγγελματικών σχολών. Βλέπε σχετικά στοιχεία στο ‘Παρατηρητήριο Μετάβασης στην Αγορά Εργασίας’ που αναπτύσσεται στα πλαίσια ενός Έργου της Ενέργειας Σχολικός Επαγγελματικός

- **Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός.** Πέρα από κάποιες μεμονωμένες προσπάθειες δεν υπήρχε. Μόνο τα τελευταία χρόνια άρχισε μια συστηματική και μεγάλης έκτασης προσπάθεια¹⁸, η οποία σε συνδυασμό με το 'Παρατηρητήριο Μετάβασης στην Αγορά Εργασίας' (βλέπε υποσημείωση 17) ελπίζεται πως θα παράσχουν σημαντική βοήθεια στον σχεδιασμό και βελτίωση της ΤΕΕ.
- **Αναγνώριση σπουδών και επαγγελματικά δικαιώματα.** Για λίγες ειδικότητες είχαν καθοριστεί επαγγελματικά δικαιώματα¹⁹. Στις περισσότερες περιπτώσεις τα επαγγελματικά δικαιώματα καθορίζονταν έμμεσα, μέσα από τις προκηρύξεις για πρόσληψη προσωπικού. Σε όλες τις σχετικές περιπτώσεις, το επίπεδο εκπαίδευσης δεν ήταν πιστοποιημένο και η άσκηση του αντίστοιχου (ελεύθερου) επαγγέλματος είχε ως προϋπόθεση και την επιτυχή συμμετοχή σε εξέταση διαπίστωσης γνώσεων και δεξιοτήτων.

2.-Τωρινή κατάσταση-προβλήματα. Στα ανωτέρω πλαίσια, ο Ν.2640, παρά τις βελτιώσεις που επιδέχεται, αποτελεί μια σοβαρή προσπάθεια αναβάθμισης και εκσυγχρονισμού της ΤΕΕ. Στα θετικά του σημεία περιλαμβάνονται:

- η οργανική σύνδεση μεταξύ των δύο επιπέδων εκπαίδευσης και η δυνατότητα (επαγγελματικής) ανέλιξης των αποφοίτων της ΤΕΕ είτε με τον 2ο κύκλο των ΤΕΕ και μετά στα ΤΕΙ είτε με συνέχιση σπουδών στο Ενιαίο Λύκειο,
- η πρόβλεψη για προγράμματα σπουδών με περιγραφή επιζητούμενων δεξιοτήτων ανά ειδικότητα (επαγγελματικό προφίλ) και σκοποθεσία ανά μάθημα,
- σύγχρονο περίγραμμα ύλης και περιγραφή του απαραίτητου εργαστηριακού εξοπλισμού ανά μάθημα,
- η πρόβλεψη για αναβαθμισμένα εργαστήρια με σύγχρονο εξοπλισμό,
- η δυνατότητα και ουσιαστικά πιστοποιημένου επιπέδου σπουδών, η οποία υπάρχει με την πρόβλεψη για εξετάσεις σε νομαρχιακό ή σε εθνικό επίπεδο,
- η δυνατότητα μετατροπής των τεχνικών – επαγγελματικών σχολών που λειτουργούν υπό την εποπτεία άλλων υπουργείων σε επίσημα διαβαθμισμένα ΤΕΕ.

Προσανατολισμός του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (www.pi-schools.gr, υπεύθυνος έργου Σταμάτης Παλαιοκρασάς, Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου).

¹⁸Βλέπε τις σχετικές δραστηριότητες του τομέα ΣΕΠ του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (υπεύθυνος σύμβουλος ο κ. Σ. Τζέπογλου).

¹⁹Αναμενόμενο όταν αναλογιστεί κανείς το πρόβλημα που έχει δημιουργηθεί με τα ΤΕΙ. Το θέμα αυτό είναι σοβαρό και πρέπει να αντιμετωπιστεί έγκαιρα, διαφορετικά είναι πιθανόν τα κοινοτικά δικαστήρια να επιβάλλουν κυρώσεις στο ελληνικό κράτος για μέτρα που θα παίρνει σε συμμόρφωση του με αποφάσεις εθνικών δικαστηρίων.

Η υλοποίηση του Ν.2640 άρχισε ήδη από το σχολικό έτος 1998-99²⁰. Η δεδομένη πολιτική και κοινωνική συγκυρία που υπήρχε, η λειτουργία από την προηγούμενη ήδη χρονιά του Ενιαίου Λυκείου και η, ως εκ τούτου, ανάγκη για παράλληλη λειτουργία μιας αξιόπιστης τεχνικής –επαγγελματικής εκπαίδευσης επέβαλλαν στην πορεία υλοποίησης του Ν.2640 ορισμένες στρεβλώσεις, οι οποίες είχαν το θετικό στοιχείο να αναδείξουν το ‘**χρόνιο τέλμα**’ της ΤΕΕ, συνεχίζουν όμως να δημιουργούν προβλήματα. Αναφέρονται ενδεικτικά:

- Η λειτουργία κατά την σχολική χρονιά 1998-99 ήταν κατά βάση με προσωρινά προγράμματα σπουδών, προσαρμογές των παλαιότερων,
- Η λειτουργία της (‘μεταβατικής’) Β’ τάξης του 1^{ου} κύκλου κατά το 1998-99, προκειμένου να απορροφηθούν οι μαθητές της Β’ τάξης του Ενιαίου Λυκείου από τα πρώην ΤΕΛ, παρά την αναγκαιότητα της, δημιούργησε πολλά προβλήματα στην πορεία υλοποίησης της αναβάθμισης των ΤΕΕ,
- Απότοκο του προηγούμενου ήταν η λειτουργία κατά τη χρονιά 1999-2000 και του 2^{ου} κύκλου, προκειμένου να στεγαστούν οι απόφοιτοι της (μεταβατικής) προηγούμενης Β’ τάξης,
- Δημιουργήθηκαν και λειτούργησαν υπερβολικά μεγάλος αριθμός τομέων και ειδικοτήτων²¹. Αυτό, όσο και αν μπορεί να εξηγηθεί με βάση την υπάρχουσα κατάσταση, δημιούργησε προβλήματα λειτουργίας και υποστήριξης. Τα προβλήματα αυτά, αν συνεχιστούν θα υπονομεύσουν την αξιοπιστία της μεταρρύθμισης στην Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση.
- Απότοκο του προηγούμενου ήταν να ξεκινήσει η σχολική χρονιά 1999-2000 χωρίς να είναι έτοιμα τα νέα βιβλία²² αλλά και χωρίς νέα προγράμματα σπουδών για ορισμένες ειδικότητες²³.
- Η έλλειψη βιβλίων και η λειτουργία με προσωρινά προγράμματα σπουδών προκάλεσε την αναβολή των εξετάσεων σε Νομαρχιακό επίπεδο για τη Β’ τάξη του 1^{ου} κύκλου. Οι εξετάσεις σε εθνικό επίπεδο για τον 2^ο κύκλο, επειδή υπάρχει το θέμα της πρόσβασης των αποφοίτων του στα ΤΕΙ, έγιναν, όχι όμως ως εξετάσεις ειδικότητας.

²⁰Σχετικές είναι οι ΥΑ Γ2/5316/ ΦΕΚ1184Β/16-11-98, Γ2/5823/ ΦΕΚ1184Β/16-11-98, Γ2/5317/ ΦΕΚ1184Β/16-11-98, Γ2/659/ ΦΕΚ205Β/11-3-99, Γ2/485/ ΦΕΚ155Β/24-2-99, Γ2/967/ ΦΕΚ215Β/12-3-99, Γ2/438/ΦΕΚ/115Β/17-2-99, κλπ.

²¹Ο σχεδιασμός προέβλεπε για τη χρονιά 1999-2000, πρώτη χρονιά ουσιαστικής λειτουργίας των ΤΕΕ, τη λειτουργία 42 μόνο ειδικοτήτων. Λειτούργησαν πάνω από 80 (87) πολλές με λιγότερους από 50 μαθητές συνολικά στα δημόσια ΤΕΕ.

²²Παρά τα προβλήματα έλλειψης βιβλίων και τη μεγέθυνση τους, η κατάσταση ήταν καλύτερη από άλλες χρονιές όπου, για τις περισσότερες ειδικότητες, δεν υπήρχαν (δεν προβλέπονταν) καθόλου βιβλία.

²³Χρησιμοποιήθηκαν προσαρμογές προγραμμάτων σπουδών παλαιότερων μαθημάτων και αφορά ειδικότητες, οι οποίες δεν προβλέπονταν να λειτουργήσουν αρχικά.

Σε πολλές περιπτώσεις οι επιλογές που προκρίθηκαν ήταν αποτέλεσμα συγκερασμού διαφορετικών απόψεων και 'αδράνειας' του προηγούμενου συστήματος και μόνο ως προσωρινές ρυθμίσεις μπορούν να γίνουν ανεκτές. Απαιτείται να επανεξεταστούν, ίσως κατά τη διάρκεια των επομένων 2 ετών, αρκετά θέματα, ορισμένα από τα οποία αναφέρονται πιο κάτω.

3.-Προβλήματα. Με βάση τη κατάσταση που έχει δημιουργηθεί, τα θέματα που θα έπρεπε να αντιμετωπιστούν κατά προτεραιότητα ώστε να ελαχιστοποιηθούν τα προβλήματα λειτουργίας κατά τη σχολική χρονιά 2000-01, είναι: οι ειδικότητες που θα λειτουργήσουν, τα προγράμματα σπουδών και τα βιβλία και η (έγκαιρη) διάθεση των βιβλίων στους μαθητές. Είναι προφανές πως και η επόμενη χρονιά, 2000-01 θα πρέπει να λειτουργήσει μέσα στα προβλεπόμενα από τον Ν.2640/98 τωρινά πλαίσια ενώ οι όποιες βελτιώσεις του συστήματος θα πρέπει να αφεθούν για αργότερα, ώστε να υπάρξει ο απαραίτητος χρόνος μελέτης.

- **Ειδικότητες.** Η 'λόγω αδράνειας' λειτουργία μεγάλου αριθμού ειδικοτήτων (πάνω από 80, πολλές με λιγότερους από 50 μαθητές πανελλαδικά) κατά το 1999-2000 δεν μπορεί να επαναληφθεί χωρίς να υπονομευθεί η αξιοπιστία των σπουδών της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Έτσι, μετά από μεγάλη περίσκεψη και σταθμίζοντας τόσο την κατάσταση που ήδη είχε δημιουργηθεί, τις (λογικές) προσδοκίες των μαθητών των ΤΕΕ και τις υπάρχουσες δυνατότητες υποστήριξης σε προγράμματα σπουδών, βιβλία, οδηγίες και λοιπή υποδομή, προτάθηκε να λειτουργήσουν κατά το 2000-01 οι 42 αρχικά προγραμματισθείσες ειδικότητες²⁴ για τις οποίες είναι δυνατή η πλήρης υποστήριξη σε προγράμματα σπουδών, βιβλία κλπ καθώς και κάποιες επιπλέον ειδικότητες²⁵ για τις οποίες υπάρχει μεγάλη ζήτηση και οι οποίες θα μπορέσουν να υποστηριχτούν σε ικανοποιητικό βαθμό. Έτσι, το σύνολο των ειδικοτήτων που προτείνεται να λειτουργήσουν κατά την επόμενη σχολική χρονιά 2000-01 ανέρχεται σε 76. Οι άλλες ειδικότητες προγραμματίζεται να λειτουργήσουν τις επόμενες χρονιές ώστε να δοθεί στο μεταξύ ο απαιτούμενος χρόνος προετοιμασίας τους. Η επιλογή αυτή, παρά τα πρόσκαιρα προβλήματα που ίσως δημιουργεί, είναι αναγκαία και προτιμότερη από τη λειτουργία ειδικοτήτων χωρίς επαρκή προετοιμασία και ικανοποιητική υποστήριξη. Προσωπικά εκτιμώ πως θα υπάρξει (δικαιολογημένη?) πίεση από μαθητές και γονείς καθώς και από ιδιοκτήτες

²⁴Βλέπε παράρτημα Α'.

ιδιωτικών ΤΕΕ, για τη λειτουργία και άλλων ειδικοτήτων, οι οποίες στο μέτρο που πιθανόν γίνουν δεκτές θα δημιουργήσουν προβλήματα μεγαλύτερα από αυτά της χρονιάς 1999-2000 που πέρασε.

- **Προγράμματα σπουδών.** Για τις 42 ειδικότητες υπάρχουν προγράμματα σπουδών τα οποία εφαρμόζονται. Για τις περισσότερες από τις επιπλέον ειδικότητες, οι οποίες λειτούργησαν κατά την σχολική χρονιά 1999-2000 υπήρξαν μόνον προσωρινά προγράμματα και βιβλία – προσαρμογές παλαιότερων μαθημάτων. Γιαυτές δημιουργούνται νέα προγράμματα σπουδών και προγραμματίζεται και η συγγραφή νέων βιβλίων. Για τις επιπλέον 34 ειδικότητες έχουν ήδη ετοιμαστεί τα προγράμματα σπουδών και γράφονται νέα βιβλία.
- **Βιβλία.** Έχει ολοκληρωθεί η συγγραφή του συνόλου σχεδόν των νέων βιβλίων ως προς όλα τα τεύχη²⁶ για τις 42 ειδικότητες του αρχικού προγραμματισμού. Για τα βιβλία αυτά έχει ήδη ολοκληρωθεί ή ολοκληρώνεται αυτές τις μέρες η εκτύπωση τους (πολλά ήταν έτοιμα από τη χρονιά 1999-2000). Για τις επιπλέον 34 ειδικότητες που θα λειτουργήσουν την ερχόμενη χρονιά θα χρησιμοποιηθούν προσωρινά βιβλία από: α/τη συγγραφή νέων (σε λίγες περιπτώσεις), β/τα ήδη εγκεκριμένα βιβλία (από το Ενιαίο Λύκειο, από τα πρώην ΤΕΣ, ΤΕΛ, ΕΠΛ και Γενικό Λύκειο, από το Ίδρυμα Ευγενίδα, ...), γ/τα βιβλία που χρησιμοποιούνται στα σχολεία της Κύπρου, και δ/από βιβλία του ελεύθερου εμπορίου. Εκτιμάται πως για την πλειονότητα των μαθημάτων θα υπάρξει το αντίστοιχο βιβλίο του μαθητή²⁷, το οποίο θα συμπληρωθεί με οδηγίες διδασκαλίας από το Π.Ι..
- **Ο όγκος και η ποιότητα της εργασίας που έχει γίνει** μπορεί να εκτιμηθεί από τα εξής: τα προγράμματα σπουδών (προφίλ ειδικότητας, σκοπός μαθήματος, περίγραμμα ύλης και στόχοι ενοτήτων, επιδιωκόμενες δεξιότητες, ...) που έχουν ετοιμαστεί για τις 76 (=42 και 34) ειδικότητες υπερβαίνουν τις 10.000 δακτυλογραφημένες σελίδες. Για τα πάνω από 600 μαθήματα των ειδικοτήτων αυτών είναι ήδη έτοιμα πάνω από 280 νέα βιβλία ενώ ετοιμάζονται άλλα 70 (τα οποία, μέχρι να ετοιμαστούν, θα υποκατασταθούν από άλλα). Ο αριθμός αυτός των νέων βιβλίων που ετοιμάστηκε τα τελευταία δύο χρόνια, είναι πολλαπλάσιος του αριθμού των βιβλίων που παρήχθησαν όλα τα προηγούμενα χρόνια. Η ποιότητα των προγραμμάτων σπουδών και των βιβλίων, από τεχνική άποψη και από άποψη περιεχομένου, παρά τις επιμέρους (δευτερεύουσες?) παρατηρήσεις που μπορούν να εντοπιστούν, είναι, σε σύγκριση με τα όσα υπήρχαν μέχρι τώρα, εντυπωσιακά

²⁵Βλέπε παράρτημα Β'. Στην τελική ΥΑ συμπεριλαμβάνεται η λειτουργία και κάποιων άλλων ακόμα ειδικοτήτων, οι οποίες αν και έχουν μικρό σχετικά αριθμό μαθητών, λειτουργούν σε ορισμένες μόνο περιοχές και θα δημιουργούσε άλλα προβλήματα η αναστολή της λειτουργίας τους.

²⁶βιβλίο μαθητή, οδηγός καθηγητή, και, κατά περίπτωση, εργαστηριακός οδηγός, λύσεις ασκήσεων, CD και λοιπά βοηθήματα διδασκαλίας, κλπ..

καλύτερη. Ήδη προγραμματίζεται και η σε συνεχή και συστηματική βάση αξιολόγηση τους καθώς και η αποτίμηση της όλης λειτουργίας της ΤΕΕ.

- **Παραγωγή και διάθεση των βιβλίων.** Η έγκαιρη παραγωγή και διάθεση των βιβλίων στα σχολεία (μαθητές και καθηγητές) είναι σημαντικό και πολιτικά ευαίσθητο θέμα που πάντοτε δημιουργεί προβλήματα. Η κατάσταση αυτή επιτείνεται με την υπάρχουσα συγκυρία κατά την οποία συγγράφονται νέα βιβλία, κάθε σχολικό βιβλίο είναι σε πολλά τεύχη²⁸, εισάγεται ο θεσμός του πολλαπλού βιβλίου, κλπ. Τα προβλήματα που δημιουργούνται περιορίζονται όταν όλοι οι εμπλεκόμενοι λειτουργούν ως ενιαία ομάδα, τουλάχιστον για όσο διάστημα λειτουργεί το τωρινό πλαίσιο παραγωγής και διάθεσης των σχολικών βιβλίων. Επισημαίνεται πως ο φόρτος της παραγωγής και διακίνησης σχολικών βιβλίων μέσω των υπηρεσιών του ΥΠΕΠ&Θ (ΟΕΔΒ και ΠΙ) έχει αυξηθεί πάρα πολύ, και λόγω της αύξησης του αριθμού των βιβλίων και λόγω της πολλαπλότητας των τευχών²⁹. Είναι προφανές πως ο περιορισμός των προβλημάτων θα πρέπει να αναζητηθεί πέρα από τα σημερινά πλαίσια με καινοτομικές λύσεις³⁰.
- **Βιβλία από το ελεύθερο εμπόριο.** Αποτελεί 'καινό δαιμόνιο' για τη μέχρι τώρα λειτουργία του δημόσιου σχολείου μας και δικαιολογημένα προκαλεί ορισμένα διοικητικά προβλήματα τα οποία αντιμετωπίζονται για πρώτη φορά και για τα οποία πρέπει να δημιουργηθούν πάγιες νέες διαδικασίες. Επισημαίνεται πως οι γενικοί κανόνες προμηθειών του δημοσίου (χαμηλότερη τιμή ή συμφερότερη προσφορά) δεν είναι κατάλληλοι για τη προμήθεια των βιβλίων, για τα οποία η καταλληλότητα του βιβλίου και η όσο το δυνατόν μεγαλύτερη συμφωνία του με το αντίστοιχο πρόγραμμα σπουδών αποτελεί το κύριο και σχεδόν αποκλειστικό κριτήριο για τη καταλληλότητα του κάθε βιβλίου.
- **Είδος μαθημάτων.** Για να μην αποτελεί αντικείμενο τριβών και δυσχέρειας στην ομαλή λειτουργία του σχολείου θα πρέπει να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα και ο χαρακτηρισμός των μαθημάτων. Σύμφωνα με το Ν.2640, ο οποίος συνάδει με το όλο υφιστάμενο μέχρι τώρα οργανωτικό πλαίσιο της εκπαίδευσης, τα μαθήματα διακρίνονται μόνο σε θεωρητικά μαθήματα και σε εργαστηριακά μαθήματα. Η

²⁷Τα άλλα τεύχη (οδηγός καθηγητή, και, κατά περίπτωση, εργαστηριακός οδηγός, λύσεις ασκήσεων, κλπ.) μπορούν να υπάρξουν μόνο όταν συγγραφούν βιβλία με οδηγό τα αντίστοιχα προγράμματα σπουδών.

²⁸Βλέπε υποσημείωση 26 ανωτέρω.

²⁹Πολλαπλά τεύχη για κάθε βιβλίο και πολλαπλό βιβλίο για κάθε μάθημα. Σύμφωνα με στοιχεία που ανακοίνωσε ο ΟΕΔΒ έχουν ήδη εκτυπωθεί και πάει στα σχολεία (για το σύνολο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) 48 εκατομμύρια αντίτυπα βιβλίων ενώ συνεχίζεται η παραγωγή και των υπολοίπων.

³⁰Προς την κατεύθυνση αυτή θα μπορούσε να αξιοποιηθεί το γεγονός πως για τα περισσότερα βιβλία της ΤΕΕ απαιτείται μικρός σχετικά αριθμός αντιτύπων για ειδικότητες που λειτουργούν σε ορισμένα μέρη. Επίσης το ότι το ανά μαθητή της ΤΕΕ συνολικό κόστος των βιβλίων (εκτύπωση, τροποποιήσεις και βελτιώσεις, διανομή, ...) για τρία χρόνια σπουδών είναι συγκρίσιμο με την αξία ενός Η/Υ (ο οποίος αποτελεί πια βασικό εργαλείο σε κάθε επάγγελμα). Η λύση ενός Η/Υ που συνοδεύεται από

διάκριση αυτή έχει άμεσες συνέπειες στην οργάνωση των μαθημάτων³¹ και στο οικονομικό κόστος. Από Παιδαγωγική άποψη, η διάκριση αυτή αλλού είναι αναγκαία αλλού δεν είναι κατάλληλη και σε πολλά αντικείμενα η συνδυασμένη διδασκαλία θεωρίας και εργαστηρίου είναι πιο πρόσφορη³². Επίσης πρέπει να υπάρχει διαβάθμιση των εργαστηρίων ανάλογα με το είδος τους. Άλλες απαιτήσεις έχει π.χ. το μηχανουργείο του Μηχανολογικού τομέα, άλλες το εργαστήριο ηλεκτρονικών κυκλωμάτων του ηλεκτρονικού τομέα, άλλες ένα εργαστήριο Γεωπονίας και άλλες ένα εργαστήριο του τομέα Εφαρμοσμένων Τεχνών (και όχι Καλλιτεχνικών Εφαρμογών όπως αναφέρεται στις Υπουργικές Αποφάσεις). Η έννοια του εργαστηρίου επίσης απαιτεί αποσαφήνιση. Άλλο εννοείται π.χ. ως εργαστήριο ξένων γλωσσών ή εργαστήριο μαθηματικών και άλλο ως εργαστήριο π.χ. μηχανολογίας.

- **Προδιαγραφές εργαστηρίων.** Απαιτείται ο καθορισμός, κατά τομέα των ελάχιστων προδιαγραφών και λοιπών απαιτήσεων σε υποδομή, χώρους, εργαστήρια κλπ. προκειμένου να καθοριστούν οι όροι ικανοποιητικής και αποδοτικής λειτουργίας των ΤΕΕ. Για το θέμα αυτό έχει ήδη ξεκινήσει η σχετική εργασία από το ΠΙ. Το θέμα αυτό είναι σημαντικό προκειμένου να διατηρηθεί το κόστος λειτουργίας κάθε ειδικότητας σε λογικά πλαίσια, ιδιαίτερα για τους τομείς με απαιτήσεις σε βαριά εργαστηριακή υποδομή.

4.-Προοπτικές. Με δεδομένη τη βούληση της πολιτείας για μια Τεχνική – Επαγγελματική Εκπαίδευση ισότιμη με τη γενική, θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα σύστημα συνεχούς μελέτης, παρακολούθησης, βελτίωσης και προσαρμογής της ΤΕΕ. Στο σύστημα αυτό, οι εμπειρίες από άλλα κράτη θα είναι χρήσιμες, η βάση όμως θα πρέπει να αποτελείται από δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας και μάλιστα από τον χώρο της Τεχνικής – Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Αυτό γιατί στην Ελλάδα η διαφορά υποβάθρου και κοινωνικών χαρακτηριστικών (προφίλ) των μαθητών της ΤΕΕ σε σχέση με τους μαθητές της Γενικής Εκπαίδευσης είναι μεγαλύτερη. Επίσης, η κατάσταση της οικονομίας, με την οποία η Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση έχει πιο άμεση (βραχυπρόθεσμη) σχέση είναι στην Ελλάδα διαφορετική και άνιση ως προς το επίπεδο εξέλιξης κατά τομέα ενώ έχει και ορισμένες επιπλέον ιδιαιτερότητες³³ σε σχέση με άλλα κράτη. Σε ένα τέτοιο σύστημα

CD με τα βιβλία και το λοιπό εκπαιδευτικό υλικό για κάθε μαθητή δεν φαίνεται, από άποψη κόστους, ανεδαφική.

³¹Π.χ. ποιες κατηγορίες διδασκόντων (κλάδοι ΠΕχχ) τα διδάσκουν, αριθμός μαθητών ανά τμήμα, χώρος διδασκαλίας (στην αίθουσα, σε εργαστήριο ή στα ΣΕΚ), ασφάλεια, προδιαγραφές, κλπ.

³²Κάτι που αντανάκλαται στο ωρολόγιο πρόγραμμα και στα προγράμματα σπουδών πολλών μαθημάτων.

³³Ενδεικτικές περιπτώσεις αποτελούν π.χ. ο τομέας του τουρισμού και ο τομέας της ναυτιλίας. Επίσης οι καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές των αποφοίτων των πρώην ΤΕΣ (που μετατράπηκαν σε ΤΕΕ 1ου κύκλου) σε σχέση με τους αποφοίτους των πρώην ΤΕΛ (αντίστοιχων των τωρινών ΤΕΕ 2ου

παρακολούθησης της ΤΕΕ θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, τουλάχιστον σε θέματα πολιτικής και, ίσως, και οργάνωσης, και οι απόψεις και άλλων φορέων πέρα από το ΥΠΕΠ&Θ και τους αρμόδιους για θέματα εκπαίδευσης³⁴. Τέτοια θέματα που θα πρέπει να αρχίσουν να μελετούνται περιλαμβάνουν:

- **Εκπαίδευση και κατάρτιση.** Πρέπει να γίνει κατανοητή και σαφής η διάκριση μεταξύ εκπαίδευσης και (αρχικής) κατάρτισης. Ήδη η κατάρτιση, αρχική (ΙΕΚ) και συνεχιζόμενη (ΚΕΚ) λειτουργεί θεσμοθετημένα από το 1993-4 και είναι πια καιρός η εκπαίδευση να μην καλύπτει και θέματα κατάρτισης, θέμα που απαιτεί στενή συνεργασία και συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων.
- **Κύκλοι σπουδών.** Ο Ν.2640 σωστά διακρίνει δύο κύκλους σπουδών με διαφορετικό επίπεδο εκπαίδευσης. Η ενιαία όμως αντιμετώπιση όλων των τομέων και ειδικοτήτων, μπορεί να προσφέρει, με την απλοποίηση που έχει, σημαντικά διοικητικά και οργανωτικά πλεονεκτήματα, είναι όμως αμφισβητήσιμο αν είναι η καλύτερη δυνατή λύση. Τα κατά τομέα της οικονομίας επίπεδα εξέλιξης σε ορισμένους τομείς απαιτούν την ύπαρξη και των δύο επιπέδων εκπαίδευσης, σε άλλους όμως τομείς το επίπεδο 2 ίσως να μην είναι πια αναγκαίο³⁵. Από άποψη επίσης προγράμματος σπουδών και διδασκαλίας δεν είναι πάντοτε εφικτή η προβλεπόμενη από τον Ν.2640 ενιαιοποίηση των σπουδών επιπέδου 2³⁶ του 1^{ου} κύκλου με τις σπουδές του 2^{ου} κύκλου για την επίτευξη επιπέδου εκπαίδευσης 3³⁷. Στις περιπτώσεις αυτές, θα πρέπει να οργανωθούν ένα ενιαίο τριετές πρόγραμμα σπουδών για το επίπεδο 3³⁸ και ένα διαφορετικό διετές πρόγραμμα για το επίπεδο 2, αν, φυσικά, απαιτείται και το επίπεδο αυτό. Οι μαθητές που επιλέγουν το διετές πρόγραμμα, θα μπορούν να συνεχίζουν στο πρόγραμμα του επιπέδου 3 με δυνατότητα απαλλαγής από μαθήματα κατά τρόπο π.χ. όμοιο με αυτόν των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου που συνεχίζουν στα ΤΕΕ ή των μαθητών των ΤΕΕ που συνεχίζουν στο Ενιαίο Λύκειο³⁹.
- **Υπόβαθρο μαθητών.** Σημειώνεται πως τα μέχρι τώρα δεδομένα δείχνουν μια πολύ διαφοροποιημένη σε σχέση με άλλες χώρες κοινωνικο-οικονομική προέλευση των μαθητών της ΤΕΕ που φοιτούσαν στις ΤΕΣ ή στις αντίστοιχες με αυτές σχολές

κύκλου) ή ακόμα και με αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, κάτι που είναι σε πλήρη σχεδόν αναντιστοιχία με τα παρατηρούμενα σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

³⁴ Διαφορετικά θα υπάρξουν προβλήματα υλοποίησης. Η τροποποίηση του Ν.2640 για τα ΤΕΕ του ναυτιλιακού τομέα είναι χαρακτηριστική τέτοια περίπτωση.

³⁵ Η ίσως και να πρέπει να προσαρμοστεί για τους αλλοδαπούς μετανάστες στην Ελλάδα.

³⁶ Όπου η εκπαίδευση συνίσταται κυρίως στην ανάπτυξη τεχνικών – επαγγελματικών δεξιοτήτων (πρακτικές δεξιότητες με μάθηση στον ψυχοκινητικό κυρίως τομέα) σε συνδυασμό με απλές τεχνικές γνώσεις.

³⁷ Όπου η εκπαίδευση συνίσταται περισσότερο στην εκμάθηση διαδικασιών και δεξιοτήτων αντιμετώπισης προβληματικών καταστάσεων (μάθηση νοητικών δεξιοτήτων και γνωστικής στρατηγικής) σε συνδυασμό με πιο προχωρημένες τεχνικές – επαγγελματικές γνώσεις. Για τον λόγο άλλωστε αυτό δεν έχει νόημα η μαθητεία στο επίπεδο αυτό.

³⁸ Όπως συμβαίνει τώρα με τον ναυτιλιακό τομέα.

μαθητείας του ΟΑΕΔ από αυτούς που φοιτούσαν στο ΤΕΛ(προέρχονται από σχετικά υψηλότερες οικονομικά, σε σχέση με αυτούς των ΤΕΣ, τάξεις). Οι απόφοιτοι των ΤΕΣ, γενικά, δεν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τις σπουδές τους για να 'κερδίσουν χρονιά' στο ΤΕΛ, οι σπουδές στο οποίο είχαν σχεδιαστεί ανεξάρτητα από τις αντίστοιχες σπουδές στις ΤΕΣ. Με τη τωρινή οργάνωση της ΤΕΕ, αυτό σημαίνει πως το σύνολο σχεδόν των μαθητών που τελειώνουν το 1^ο κύκλο θα συνεχίσει και στον δεύτερο κύκλο είτε γιατί έτσι είχε προγραμματίσει από την αρχή είτε γιατί του δίνεται τώρα η ευκαιρία. Με μόνο το πτυχίο του 1^{ου} κύκλου εκτιμάται πως θα μένουν λίγα παιδιά π.χ. από μειονότητες ή μετανάστες. Σε μια τέτοια περίπτωση, οι σπουδές στον 1^ο κύκλο, εφόσον παραμείνουν ως αυτοτελείς σπουδές θα πρέπει να προσαρμοστούν κατάλληλα προς το υπόβαθρο και τη προέλευση των μαθητών.

- **Τέχνη και επάγγελμα.** Συναφές με τα προηγούμενα αποτελεί η διάκριση μεταξύ τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, η οποία επιβάλλει και διαφοροποιήσεις στη διδασκαλία και, κυρίως, στην οργάνωση της. Η διάκριση αυτή είναι αντίστοιχη με τη διάκριση μεταξύ υπαλλήλων και εργατών (ή μεταξύ white and blue collars των αγγλοσαξονικών χωρών).
- **Γενικά μαθήματα.** Στον Ν.2640 προβλέπεται η ύπαρξη μαθημάτων γενικής παιδείας και μαθημάτων γενικής ωφελιμότητας με τα δυνατά ανώτερα συνολικά ποσοστά επί του ωρολογίου προγράμματος, 38-42% για την Α' τάξη και 33-37% για τη Β' τάξη του 1^{ου} κύκλου και 23-27% για τον 2^ο κύκλο ενώ οι μετέπειτα σχετικές Υπουργικές Αποφάσεις καθόρισαν τα αντίστοιχα ωρολόγια προγράμματα στα ανώτερα προηγούμενα όρια. Ουσιαστικά, τα ποσοστά είναι ακόμα μεγαλύτερα γιατί μαθήματα γενικής ωφελιμότητας (π.χ. το εργασιακό περιβάλλον του τομέα, χρήση Η/Υ, εφαρμογές Η/Υ, η ξένη γλώσσα σε ορισμένες περιπτώσεις, κλπ) έχουν χαρακτηριστεί ως μαθήματα της ειδικότητας. Το θέμα χρειάζεται προσεκτική μελέτη γιατί μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα πιστοποίησης και αποδοχής του επιπέδου σπουδών στην ενιαία αγορά εργασίας της ΕΕ⁴⁰. Μια προσφορότερη αντιμετώπιση ίσως να αποτελεί

³⁹ Η πρόσβαση σε ανωτέρου επιπέδου σπουδές εξετάζεται πιο κάτω.

⁴⁰ Τα κριτήρια αποδοχής και ταξινόμησης των επιπέδων εκπαίδευσης της ΤΕΕ βασίζονται σε ορισμένο ισοδύναμο όγκο μαθημάτων, τα οποία διακρίνονται σε μαθήματα της ειδικότητας και σε μαθήματα γενικής ωφελιμότητας. Τα μαθήματα γενικής ωφελιμότητας δεν μπορούν να υπερβαίνουν ορισμένα ποσοστά του συνολικού προγράμματος σπουδών εκτός και αν είναι επιπλέον του (κανονικού ελάχιστου) προγράμματος σπουδών. Μαθήματα γενικής παιδείας με την έννοια που δίνεται στην Ελλάδα δεν προβλέπονται παρά μόνον αν σχετίζονται άμεσα με την ειδικότητα, δηλαδή αν μπορούν να θεωρηθούν μαθήματα γενικής ωφελιμότητας. Τέτοια μαθήματα μπορούν να θεωρηθούν, με κατάλληλο όμως περιεχόμενο, π.χ. η Γλώσσα, τα Μαθηματικά, η Φυσική, η Πληροφορική. Για την εισαγωγή στην ΤΕΕ μαθημάτων όπως τα Θρησκευτικά, η Ιστορία, η Φυσική Αγωγή (στις ΤΕΣ δεν υπήρχαν, ενώ η Φυσική Αγωγή δεν υπάρχει και τώρα στα εσπερινά ΤΕΕ) έγινε επίκληση κυρίως του ότι αυτά αφορούν την πολιτιστική μας ταυτότητα και άρα είναι αναγκαία. Όσο και να κατανοεί κανείς την αναγκαιότητα αυτής της ρύθμισης για τη χώρα μας, δεν μπορώ παρά να παρατηρήσω πως η εκπαίδευση στα αντικείμενα που καθορίζουν την πολιτιστική μας ταυτότητα αποτελεί βασικό σκοπό της υποχρεωτικής εκπαίδευσης όπου και θα πρέπει η εκπαίδευση αυτή να ολοκληρώνεται. Τυχόν επιπλέον σπουδές στα αντικείμενα αυτά θα πρέπει να είναι σε προαιρετική και περισσότερο συστηματική βάση και χωρίς να δυσχεραίνει τον βασικό σκοπό των επιπλέον σπουδών που για τη

η αναμόρφωση του προγράμματος σπουδών της ΤΕΕ ώστε να περιλαμβάνει και (κύκλους από) μαθήματα επιλογής, στα οποία θα μπορούν να υπάρχουν και μαθήματα γενικής παιδείας οργανωμένα σε πιο σωστή βάση.

- **Χαρακτήρας μαθημάτων γενικής ωφελιμότητας.** Τα μαθήματα αυτά είναι μαθήματα γενικής υποδομής και έχουν σκοπό τη απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων χρήσιμων στην ειδικότητα και τις απαιτήσεις του επαγγέλματος. Αυτό σημαίνει πως ο τρόπος διδασκαλίας τουλάχιστον θα πρέπει να είναι σύμφωνος με τα ανωτέρω και όχι να επαναλαμβάνεται απλά ανάλογο μάθημα άλλου σχολείου ή βαθμίδας εκπαίδευσης.
- **Επιμόρφωση προσωπικού.** Το θέμα έχει δυο όψεις. Η μια αφορά την επιμόρφωση σε θέματα διδακτικής όππου, με μικρές προσαρμογές, θα μπορεί να εφαρμοστεί το γενικότερο πλαίσιο επιμόρφωσης του εκπαιδευτικού προσωπικού⁴¹. Η άλλη όψη αφορά την επιμόρφωση στο αντικείμενο διδασκαλίας. Η επετηρίδα διορισμού, η ετεροαπασχόληση, η επιλογή της εκπαίδευσης λόγω αδυναμίας άλλης εργασίας, τα μέχρι τώρα παρωχημένα, γενικά, προγράμματα σπουδών της ΤΕΕ κλπ. έχουν ως αποτέλεσμα την απομάκρυνση (ξέκομμα) των εκπαιδευτικών της ΤΕΕ από τις σπουδές τους σε βαθμό μεγαλύτερο από αλλού. Επιπλέον, τα σύγχρονα προγράμματα σπουδών και οι ταχύτατα μεταβαλλόμενες συνθήκες στην παραγωγική διαδικασία και την οργάνωση των επιχειρήσεων επιβάλλουν αυξημένες απαιτήσεις στους εκπαιδευτικούς της ΤΕΕ. Μια αντιμετώπιση θα μπορούσε να είναι η δυνατότητα, έστω και προαιρετικά, για πρακτική άσκηση των μαθητών της ΤΕΕ σε επιχειρήσεις (προβλεπόταν για τα ΤΕΛ) καθώς και η δυνατότητα αδειάς στο εκπαιδευτικό προσωπικό για βραχύχρονη εργασία σε επιχειρήσεις⁴². Ένα άλλο θέμα αποτελεί ο καθορισμός των προσόντων του προσωπικού της ΤΕΕ. Με το υπάρχον

περίπτωση της ΤΕΕ είναι η παραγωγή ικανών τεχνιτών και επαγγελματιών σε μια ανοιχτή ανταγωνιστική κοινωνία. Ένας σχεδιασμός σε διαφορετική βάση, συνεπάγεται πως όσοι δεν συνεχίζουν σπουδές πέραν της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (στην Ελλάδα ένα ποσοστό περίπου 20% δεν τελειώνει ούτε την υποχρεωτική εκπαίδευση) θα έχουν λειψή εκπαίδευση σε θέματα πολιτιστικής ταυτότητας, που κατά τη γνώμη μου θα ήταν απαραίτητο. Σημειώνεται πως στο επίπεδο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κανείς δεν έχει διανοηθεί (μέχρι τώρα τουλάχιστον) την υποχρεωτική εισαγωγή μαθημάτων ξένων προς το αντικείμενο σπουδών. Τέτοια μαθήματα, όταν προβλέπονται, είναι σε προαιρετική βάση και σε (πολύ) μικρό ποσοστό του προγράμματος σπουδών. Ένας άλλος λόγος που προβάλλεται για την εισαγωγή των μαθημάτων γενικής παιδείας στην τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση, είναι πως δεν θα πρέπει τα παιδιά της ΤΕΕ να στερηθούν τις αντίστοιχες γνώσεις. Ο λόγος αυτός υποκρύπτει μια, δικαιολογημένη ίσως μέχρι τώρα, αντίληψη (απόλυτης) υπεροχής της γενικής εκπαίδευσης έναντι της τεχνικής – επαγγελματικής. Διαφορετικά θα μπορούσε να αντιστραφεί, π.χ. τα παιδιά της γενικής εκπαίδευσης δεν θα πρέπει να στερούνται πρακτικές και χρήσιμες γνώσεις όπως το να επισκευάζουν μια βρύση ή μια απλή ηλεκτρική συσκευή, να ξέρουν να συμπληρώνουν σωστά τη φορολογική τους δήλωση, κλπ. η ανατροπή του επιχειρήματος τώρα είναι νομίζω σαφής. Άλλωστε, ένα από τα προβλήματα της τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα είναι η υποβόσκουσα τάση για ‘γενικοποίηση’ (και ‘ενιαιοποίηση’) της εκπαίδευσης σε σχολεία με διαφορετικό προσανατολισμό, μια τάση που ενισχύεται από τις αγωνιώδεις προσπάθειες για μια θέση στα Πανεπιστήμια και μόνο ή από τη διαδεδομένη θεώρηση της κλασσικής παιδείας ως του μόνου και ύψιστου αγαθού.

⁴¹Θα πρέπει να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην (άτυπη) ενδοσχολική επιμόρφωση.

πλαίσιο και αντιλήψεις (κάθε μάθημα από εκπαιδευτικούς που έχουν σπουδάσει το αντίστοιχο επάγγελμα) όλοι οι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν και κάποιο μάθημα που θα μπορούσαν να διδάξουν. Αποτέλεσμα η πληθώρα των κλάδων (επετηρίδων) και οι συναφείς διενέξεις⁴³ ενώ, παρά το πλήθος των ειδικοτήτων, πολλά μαθήματα εξακολουθούν να διδάσκονται από εκπαιδευτικούς με συναφείς μόνο σπουδές (συνήθως μηχανικοί που σχημάτισαν και τις πρώτες επετηρίδες). Σε άλλες χώρες οι εκπαιδευτικοί συνήθως έχουν διαφορετικές σπουδές και καλύπτουν τη διδασκαλία περισσότερων του ενός αντικειμένων.

- **Εξετάσεις.** Σύμφωνα με το πνεύμα του Ν.2640 και τις συζητήσεις κατά την ψήφιση του, οι εξετάσεις της ΤΕΕ ενείχαν και τον χαρακτήρα πιστοποίησης έτσι ώστε ο κάτοχος πτυχίου της ΤΕΕ, εφόσον εκπληρώνει και τις άλλες κατά περίπτωση προϋποθέσεις (π.χ. ηλικία, κατάλληλος χώρος, εγγραφή σε συντεχνία ή επιμελητήριο, κλπ) να μπορεί να ασκήσει το αντίστοιχο επάγγελμα χωρίς να υποχρεούται σε επιπλέον εξετάσεις για τη διαπίστωση της εκπαίδευσης του⁴⁴. Αυτό σημαίνει πως οι εξετάσεις νομαρχιακού και εθνικού επιπέδου θα πρέπει να αφορούν, όπως άλλωστε προέβλεπε και ο Ν.2640, σε βασικά μαθήματα της κάθε ειδικότητας. Για τις περισσότερες ειδικότητες αυτό σημαίνει μαθήματα εργαστηριακά ή με εργαστηριακή συνιστώσα κάτι που απαιτεί σοβαρή προετοιμασία, υποδομή και εμπειρία. Για το θέμα αυτό, η εμπειρία του ΟΕΕΚ είναι χρήσιμη.
- **Πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.** Στις περισσότερες προηγμένες χώρες υπάρχει η δυνατότητα σε έμπειρους επαγγελματίες (ανεξάρτητα από το επίπεδο της εκπαίδευσης τους) να αποκτήσουν εκπαίδευση ανωτέρου (τριτοβάθμιου) επιπέδου με ειδικές προϋποθέσεις και με το σκεπτικό της αναβάθμισης του ανθρώπινου δυναμικού⁴⁵. Αν και οι επιμέρους σχετικές προϋποθέσεις διαφέρουν, ακόμα και μέσα στην ίδια χώρα από ίδρυμα σε ίδρυμα, οι γενικοί κοινοί κανόνες είναι η αποδεδειγμένη επαγγελματική κατάρτιση (γιαυτό και στις περισσότερες χώρες απαιτείται κάποιος χρόνος άσκησης του συγκεκριμένου επαγγέλματος⁴⁶) και οι σπουδές να είναι σχετικές με το επάγγελμα (και όχι π.χ. με πτυχίο ΤΕΕ στα

⁴²Ενέχει τον κίνδυνο αποστέρευσης της ΤΕΕ από ικανά στελέχη λόγω των πιο ανταγωνιστικών όρων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα.

⁴³Χαρακτηριστική είναι η διένεξη για τη διδασκαλία του μαθήματος 'εργασιακό περιβάλλον του τομέα' όπου προβάλλονται βάσιμα επιχειρήματα για τη διδασκαλία του από νομικούς, από κοινωνιολόγους, από τους επαγγελματίες του τομέα και από αποφοίτους οικονομολόγους ή διοίκησης επιχειρήσεων. Στις διενέξεις αυτές, όπως είναι προφανές, οι ήδη διορισμένοι εκπαιδευτικοί 'συναφών' ειδικοτήτων προηγούνται εκ των πραγμάτων άλλων (μη διορισμένων) αποφοίτων με ειδικές σπουδές στα συγκεκριμένα αντικείμενα.

⁴⁴Το σημείο αυτό είναι επίσης ενδεικτικό της επιχειρούμενης αναβάθμισης των σπουδών της ΤΕΕ καθόσον μέχρι τώρα, στις προϋποθέσεις απόκτησης αδείας άσκησης επαγγέλματος απαιτείται και η επιτυχία σε εξέταση διαπίστωσης γνώσεων.

⁴⁵Για τον ναυτιλιακό τομέα βλέπε σχετικά τη δυνατότητα απόκτησης διπλώματος Κυβερνήτη ('ευεργετικό') από έμπειρους ναυτικούς με ειδικές εξετάσεις και ανεξάρτητα από επίπεδο εκπαίδευσης.

⁴⁶Γιαυτό και ο αρχικός σχεδιασμός προέβλεπε, για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση επαγγελματική εμπειρία (το 18μηνο επαγγελματικής προϋπηρεσίας, ως αποδεικτικό επαγγελματία).

επαγγέλματα υγείας να συνεχίζει κανείς σε επαγγέλματα μηχανικού). Στην Ελλάδα, η υπάρχουσα αναγκαστικά λόγω των συγκυριών μεταβατική(;) ρύθμιση του 1999-2000 δεν συμφωνεί με τους γενικούς αυτούς κανόνες. Αν παραμείνει θα δημιουργήσει μια παράλληλη οδό προς την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και θα υπονομεύσει μακροχρόνια την επιχειρούμενη αναβάθμιση της ΤΕΕ (όπως φαίνεται πως έγινε και με τα ΤΕΛ). Η υπάρχουσα μεταβατική ρύθμιση προβλέπει επίσης εξετάσεις σε εθνικό επίπεδο σε δυο μαθήματα, Γλώσσα και Μαθηματικά, και εγγραφή σε ένα προπαρασκευαστικό εξάμηνο και μόνο στα ΤΕΙ και την (κανονική) εγγραφή στο ΤΕΙ μετά την επιτυχή αποφοίτηση από το προπαρασκευαστικό εξάμηνο. Παρόλο που η σκοπιμότητα αυτής της ρύθμισης είναι γνωστή δεν θα πρέπει να παραμείνει για πολύ γιατί δημιουργεί ερωτηματικά ως προς το επίπεδο εκπαίδευσης των ΤΕΕ⁴⁷ ενώ εμπλέκεται και στη διαμάχη επιπέδου εκπαίδευσης μεταξύ ΑΕΙ και ΤΕΙ⁴⁸. Σχετικά με το θέμα αυτό σημειώνεται πως τα ΤΕΕ σχεδιάστηκαν και λειτουργούν με βάση την πολιτική απόφαση για αναβαθμισμένη τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση και με το πτυχίο του 2ου κύκλου ισότιμο, από άποψη επιπέδου εκπαίδευσης, με το απολυτήριο του Ενιαίου Λυκείου και με δυνατότητα συνέχισης των τεχνικών – επαγγελματικών σπουδών και σε ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης. Αυτό αντανακλάται στο πρόγραμμα σπουδών, το οποίο είναι αναβαθμισμένο ως προς το περιεχόμενο των τεχνικών-επαγγελματικών μαθημάτων και περιλαμβάνει επίσης, στον ανώτερο δυνατό βαθμό, και μαθήματα γενικής παιδείας. Από την άποψη αυτή, οι πτυχιούχοι του δεύτερου κύκλου δεν χρειάζονται, καταρχήν, επιπλέον μαθήματα προκειμένου να παρακολουθήσουν σπουδές σχετικές με την ειδικότητα τους σε ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης. Άλλωστε οι απόφοιτοι αυτοί έχουν πιστοποιημένες γνώσεις μαθημάτων γενικής παιδείας όπως αποδεικνύει η επιτυχία τους στις σχετικές απολυτήριες εξετάσεις εθνικού επιπέδου. Δεν πρέπει να ξεχνιέται επίσης πως η δυνατότητα πρόσβασης σε ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης των αποφοίτων των ΤΕΕ 2ου κύκλου ενυπάρχει στα πλαίσια της αναβάθμισης των τεχνικών και/ή επαγγελματικών προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού και δεν πρέπει να θεωρείται ως μια εναλλακτική ή παράλληλη διαδρομή προς αυτήν του Ενιαίου Λυκείου. Τα ανωτέρω

⁴⁷Απλουστευτικά το επιχείρημα είναι: αφού ο 2^{ος} κύκλος των ΤΕΕ είναι επιπέδου εκπαίδευσης 3 όπως το Ενιαίο Λύκειο και αφού το πτυχίο χορηγείται μετά από εθνικές εξετάσεις και μάλιστα σε μαθήματα γενικής παιδείας, γιατί χρειάζεται το προπαρασκευαστικό έτος;

⁴⁸Αφού τα ΤΕΙ είναι τριτοβάθμια εκπαίδευση και εντάσσονται στα επιστημονικά πεδία μαζί με τα αντίστοιχα τμήματα των ΑΕΙ γιατί δεν προβλέπεται πρόσβαση των αποφοίτων της ΤΕΕ και στα τμήματα αυτά των ΑΕΙ; Επίσης, αφού τα ΤΕΙ είναι τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην οποία μόνο οι κάτοχοι επιπέδου εκπαίδευσης 3 (απολυτήριο Λυκείου) έχουν πρόσβαση, είτε οι απόφοιτοι των ΤΕΕ έχουν αυτό το επίπεδο οπότε δεν χρειάζεται το προπαρασκευαστικό έτος είτε δεν το έχουν οπότε θα πρέπει να το αποκτήσουν αλλά εκτός ΤΕΙ διαφορετικά υποβιβάζεται στην πράξη το επίπεδο των ΤΕΙ με το να τους ζητείται να παρέχουν προτριτοβάθμια εκπαίδευση. Σημειώνεται πως στη Γερμανία το ανοιχτό πανεπιστήμιο του Hagen (GesamprHochSchule), προκειμένου να εξασφαλίσει το κύρος του ως Πανεπιστήμιο (HochSchule) δεν λειτούργησε, τουλάχιστον μέχρι το 1996, μαθήματα για μη αποφοίτους επιπέδου εκπαίδευσης 3 (Gymnasium), παρόλο που αυτό προβλεπόταν στην πράξη της ίδρυσης του.

αποτυπώνονται στο υπάρχον νομικό πλαίσιο για την Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση (Ν. 2640 και 2817 καθώς και οι βάσει αυτού σχετικές ΥΑ για τα ωρολόγια και αναλυτικά προγράμματα στα οποία συμπεριλαμβάνεται η δυνατότητα πρόσβασης σε σπουδές ανωτέρου επιπέδου εκπαίδευσης σχετικές με την ειδικότητα των αποφοίτων). Το αναφερόμενο στο υφιστάμενο αυτό νομικό πλαίσιο ‘προκαταρκτικό’ εξαμήνο σπουδών, προβλέπεται να είναι ενταγμένο στα αντίστοιχα τμήματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με πρόβλεψη εξειδίκευσης από τα αντίστοιχα τμήματα και μπορεί να θεωρηθεί ως προσαρμογή του προγράμματος σπουδών στο υπόβαθρο των τεχνιτών – επαγγελματιών, αποφοίτων της ΤΕΕ.

- **Σχεδιαζόμενη ρύθμιση.** Οι αναγγελθείσες από το ΥπεΠ&Θ ρυθμίσεις για το ‘προκαταρκτικό εξαμήνο’ της πρόσβασης των αποφοίτων της ΤΕΕ προς την τριτοβάθμια εκπαίδευση, θα πρέπει να οριστικοποιηθούν μέσα στα προηγούμενα πλαίσια και να αφορούν διοικητικές ρυθμίσεις διευκόλυνσης των ιδρυμάτων στις προσαρμογές των αντίστοιχων προγραμμάτων σπουδών. Σε διαφορετική περίπτωση⁴⁹, θα εισάγει επιπλέον σπουδές επιπέδου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης οπότε θα συνεπάγεται και τα εξής: α/θα ανατρέψει το μέχρι σήμερα νομικό πλαίσιο για σπουδές ισότιμες, από άποψη επιπέδου εκπαίδευσης, μεταξύ Ενιαίου Λυκείου και ΤΕΕ και κατά συνέπεια, πέρα από τη νομοθετική ρύθμιση που πιθανόν απαιτεί, θα πρέπει να οδηγήσει και σε αναθεώρηση των σχεδιασθέντων ωρολογίων και αναλυτικών προγραμμάτων, β/θα έχει επιπτώσεις στην πρόσβαση των αποφοίτων σε άλλα ιδρύματα⁵⁰. γ/θα καταστήσει προβληματική, αν όχι αδύνατη, την πρόσβαση των αποφοίτων των ΤΕΕ 2ου κύκλου στην αρχική κατάρτιση (ΙΕΚ) επιπέδου μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου σύμφωνα με τον Ν.2009 που έχει ψηφιστεί στα πλαίσια σχετικής οδηγίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν πρόσβαση οι κάτοχοι απολυτηρίου τίτλου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που παρέχει δυνατότητα εγγραφής σε σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Σημειώνεται τέλος, πως στα πλαίσια του υφιστάμενου σχεδιασμού και λειτουργίας της ΤΕΕ, μια γενικευμένη πρόσβαση των αποφοίτων του 2ου κύκλου στην τριτοβάθμια γενικά εκπαίδευση μπορεί να αντιμετωπιστεί σε αναλογία με τους αποφοίτους των ΤΕΛ, ΕΠΛ και Γενικών Λυκείων, π.χ. με τη δυνατότητα εγγραφής των στην Γ’ τάξη του Ενιαίου Λυκείου, ή με συμμετοχή τους στις εξετάσεις της Γ’ Λυκείου ως κατόχων τίτλου σπουδών ανώτερου επιπέδου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπως και οι απόφοιτοι των άλλων (προηγούμενων) τύπων Λυκείων. Αυτή η δυνατότητα θα είναι,

⁴⁹ Αν π.χ. έχει σκοπό να καλύψει ‘κενά’ ώστε να φέρει από άποψη γενικών μαθημάτων, τους πτυχιούχους των ΤΕΕ στο επίπεδο αυτών του Ενιαίου Λυκείου. Σε μια τέτοια περίπτωση άλλωστε η πρόσβαση θα έπρεπε να είναι ανοιχτή σε όλα τα αντικείμενα, όπως και για τους αποφοίτους του Ενιαίου Λυκείου.

⁵⁰ Ήδη οι Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού δεν δέχονται αποφοίτους του 2ου κύκλου των ΤΕΕ του ναυτικού τομέα (ενώ δέχονται αντίστοιχους αποφοίτους των ΤΕΛ, του Γενικού Λυκείου και του

φυσικά, επιπλέον της ανωτέρω αναφερόμενης ειδικής πρόσβασης στα πλαίσια της αναβάθμισης των τεχνικών – επαγγελματικών προσόντων του ανθρώπινου δυναμικού που αναφέρεται στα προηγούμενα.

5.-Επίλογος. Η επιχειρούμενη, στα πλαίσια της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης του 1997, αναβάθμιση της τεχνικής – επαγγελματικής εκπαίδευσης, για να αποδώσει, απαιτεί συστηματική και συνεχή προσπάθεια με σταθερά και καλά μελετημένα ως προς όλες τις παραμέτρους τους βήματα. Η προσπάθεια αυτή θα πρέπει να ξεκινά με βασική θεώρηση πως η τεχνική – επαγγελματική εκπαίδευση είναι μια αυτοτελής βαθμίδα με συγκεκριμένο προορισμό και δεν αποτελεί ενδιάμεσο στάδιο πρόσβασης σε ανώτερου επιπέδου σπουδές ούτε σχολείο δεύτερης διαλογής. Στα πλαίσια αυτά θα γίνει δυνατή η ουσιαστική αναβάθμιση των προσόντων του μεσαίου τεχνικού και επαγγελματικού δυναμικού των ελληνικών επιχειρήσεων, προϋπόθεση απαραίτητη για μια ανταγωνιστική οικονομία. Σε διαφορετική περίπτωση υπάρχει η μεγάλη πιθανότητα, στην ενιαία αγορά εργασίας, οι αντίστοιχες θέσεις να καταλαμβάνονται από άλλους, οι οποίοι μη μπορώντας να εξασφαλίσουν καλές συνθήκες εργασίας στην περιοχή τους (πατρίδα τους) θα μετακινούνται με επακόλουθο την 'εισαγωγή φτώχειας και ανεργίας'.

Παράρτημα Α' – Ειδικότητες που προβλέπονταν να λειτουργήσουν αρχικά.

1^{ος} Κύκλος	2^{ος} Κύκλος
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ</u>	
1. Βιομηχανικών εγκαταστάσεων 2. Θερμικών και Υδραυλικών Εγκαταστάσεων	1. Εργαλειομηχανών CNC 2. Συντηρητών κεντρικής θέρμανσης
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ</u>	
1. Ηλεκτρονικών Συσκευών και Εγκαταστάσεων	1. Ηλεκτρονικός Ραδιοηλεκτρονικών Συσκευών και Εγκαταστάσεων 2. Ηλεκτρονικός Υπολογιστικών Συστημάτων
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟΣ</u>	
1. Ηλεκτρολογικών Εγκαταστάσεων Κτιρίων 2. Ηλεκτρολογικών συστημάτων αυτοκινήτου	1. Ηλεκτρολογικών συστημάτων και αυτοματισμών αυτοκινήτου
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ</u>	
1. Σχεδιασμού Εσωτερικών Χώρων 2. Γραφικών Τεχνών 3. Συντήρησης Έργων Τέχνης - Αποκατάσταση	1. Σχεδιασμού Εσωτερικών Χώρων 2. Γραφικών Τεχνών 3. Συντήρησης Έργων Τέχνης – Αποκατάσταση
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΥΣΗΣ</u> (καμία)	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΓΥΡΟΧΡΥΣΟΧΟΪΑΣ-ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΪΑΣ</u> (καμία)	
<u>ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ</u> (καμία)	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ</u>	
1. Σχεδιαστών τεχνικών έργων- χρήσης Η/Υ 2. Κτιριακών έργων	1. Σχεδιαστών τεχνικών έργων- χρήση Η/Υ 2. Κτιριακών έργων
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ</u>	
1. Υπαλλήλων οικονομικών υπηρεσιών 2. Υπαλλήλων διοίκησης	1. Υπαλλήλων οικονομικών υπηρεσιών
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ , ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ</u>	
1. Επιχειρηματικής Γεωργίας 2. Φυτοτεχνικών Επιχειρήσεων - Αρχιτεκτονικής Τοπίου 3. Τεχνολογίας Τροφίμων και Εμπορίας (Μάρκετινγκ) Γεωργικών Προϊόντων 4. Περιβάλλοντος και Αγροτουρισμού	1. Φυτικής Παραγωγής 2. Κηποτεχνίας 3. Τεχνολογίας και Ελέγχου Τροφίμων 4. Επιχειρήσεων Αγροτουρισμού και Αγροβιοτεχνίας
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ</u>	
1. Βοηθών Νοσηλευτών 2. Διατροφής-Διαιτολογίας	1. Βοηθών Νοσηλευτών 2. Διατροφής-Διαιτολογίας
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΧΗΜΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ</u>	
1. Χημικών Εργαστηρίων και Ποιοτικού Ελέγχου Υλικών	1. Χημικών Εργαστηρίων και Ποιοτικού Ελέγχου Υλικών
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΟΣ</u>	
1. Πλοιάρχων εμπορικού ναυτικού (ενιαίες τριετείς σπουδές)	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ - ΔΙΚΤΥΩΝ Η/Υ</u>	
1. Υποστήριξης Συστημάτων Υπολογιστών	1. Υποστήριξης Συστημάτων και Δικτύων Υπολογιστών 2. Υποστήριξης Συστημάτων και Εφαρμογών Υπολογιστών
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ- ΚΟΜΜΩΤΙΚΗΣ</u> (καμία)	

Παράρτημα Β' – Ειδικότητες που προτείνεται επίσης να υποστηριχθούν.

1^{ος} Κύκλος

2^{ος} Κύκλος

<u>ΤΟΜΕΑΣ ΜΗΧΑΝΟΛΟΓΙΚΟΣ</u>	
1. Μηχανών και Συστημάτων Αυτοκινήτου	1. Μηχανών και Συστημάτων Αυτοκινήτου
2. Ψυκτικών εγκαταστάσεων και κλιματισμού	2. Ψυκτικών Εγκαταστάσεων και Κλιματισμού
3. Αμαξωμάτων	
4. Μηχανοσυνθετών αεροσκαφών	3. Μηχανοσυνθετών αεροσκαφών
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ (καμία)</u>	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΗΛΕΚΤΡΟΛΟΓΙΚΟΣ</u>	
	1. Εγκαταστάσεων κτιρίων και βιομηχανικών χώρων
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ (καμία)</u>	
1. Επιπλοποιίας.	1. Επιπλοποιίας
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΝΔΥΣΗΣ</u>	
1. Υφάσματος / Ένδυσης	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΑΡΓΥΡΟΧΡΥΣΟΧΟΪΑΣ-ΩΡΟΛΟΓΟΠΟΪΙΑΣ</u>	
2. Αργυροχρυσοχοΐας.	2. Αργυροχρυσοχοΐας
<u>ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΝ (καμία)</u>	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ (καμία)</u>	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ</u>	
1. Ξενοδοχειακών επιχειρήσεων	1. Υπαλλήλων διοίκησης 2. Ξενοδοχειακών επιχειρήσεων
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ , ΤΡΟΦΙΜΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ (καμία)</u>	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ</u>	
1. Βοηθών Βρεφονηπιοκόμων- Παιδοκόμων	1. Βοηθών Βρεφονηπιοκόμων- Παιδοκόμων
2. Βοηθών Οδοντοτεχνιτών	2. Βοηθών Οδοντοτεχνιτών
3. Βοηθών Ιατρικών και Βιολογικών Εργαστηρίων	3. Βοηθών Ιατρικών και Βιολογικών Εργαστηρίων
4. Βοηθών ακτινολογικών εργαστηρίων	4. Βοηθών ακτινολογικών εργαστηρίων
5. Κοινωνικών φροντιστών	5. Κοινωνικών φροντιστών
6. Βοηθών Φυσικοθεραπευτών	6. Βοηθών Φυσικοθεραπευτών
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΧΗΜΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ (καμία)</u>	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΝΑΥΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΟΣ</u>	
1. Μηχανικών εμπορικού ναυτικού (ενιαίες τριετείς σπουδές)	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ - ΔΙΚΤΥΩΝ Η/Υ (καμία)</u>	
<u>ΤΟΜΕΑΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ- ΚΟΜΜΩΤΙΚΗΣ</u>	
1. Κομμωτικής Τέχνης	1. Κομμωτικής Τέχνης
2. Αισθητικής Τέχνης	2. Αισθητικής Τέχνης